

QARA QARAYEVİ XATIRLARKƏN...

*Yeddi onilliyin kölgələri onun
"İkinci simfoniya" sını unutmura bilmədi*

Bələ də olur... və bu müstəsnaqlıq yalnız seçilmişlərin taleyinə yazılır – cismani yoxluğundan uzun illər sonra da yaradıcılığı heyranlıq, təacüb doğurmaqda davam edir...

Məzun və həmmüəllif Qara Qarayev

Fərac Qarayev, bəstəkar, əməkdar incəsənət xadimi: – Qara Qarayevin 1946-cı ildə Moskva konservatoriyasını bitirərək bəstələdiyi "ikinci simfoniya" dinləyicilərdə heyrat və heyranlıq doğurdu. Bu əsərdə formaya dərinindən bələdlək və onunla ustalıqla rəftar, musiqi əsərini orkestrdə çalmağ üçün parlaq şəkildə uyğunlaşdırma, gözaçarpan və relyefli musiqi materialının seçilməsində cəlalə zövq özünü dərhal büruzə verir. Diqqətli dinləyici xüsusi səy sərf etmədən bəstəkarın yaradıcılığının sonrakı dövrü üçün əsas çıxış nöqtəsi olan epizodları asanlıqla ayırd edə bildi: budur, "Yeddi gözəl" in gələcək simfonik epizodları, bu isə "Don Kixot" un Pavanasıdır, bu da "Leyli və Məcnun", burada isə "İldırım yollarla" baletində əks olunacaq poliritmik qatlar eşidilir və bu sıralamanı davam etdirmək olar!

Təəssüf ki, bu simfoniyanın taleyi o qədər də uğurlu olmayıb. 1948-ci ildə müəllif formalizmde təqsirləndirilib, əsər isə uzun onilliklər boyunca Azərbaycan dirijorlarının repertuarından silinib. Baxmayaraq ki gənc müəllif dövlət imtahanında təqdim etdiyi bu diplom işinə görə "5+" qiyməti almışdı. Yeddi on il boyunca kölgədə qalan bəstəkarın təkrarsız premyerasına görə böyük sevinc hissi keçirdim.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MƏDƏNİYYƏT VƏ TURİZM NAZİRLİYİ **5**
FEBRAL 2016

AZƏRBAYCAN DÖVLƏT FİLMONİYASI

**Dahi Azərbaycan Bəstəkarı QARA QARAYEVİN
xatirəsinə həsr olunur**

Ü.Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Simfonik Orkestri

**Badii rəhbər və baş dirijor
Rauf Abdullayev**

**Solist
Beynəlxalq müsabiqələr laureatı
Elvin Hoca Qəniyev - violın**

Program

Q. Qarayev – F. Qarayev – **QUASİ UNA FANTASİA**
Q. Qarayev – 2 saylı Simfoniya
D. Şostakoviç - Violin və simfonik orkestr üçün 1 saylı Konsert a-moll, op.77

KONSERT SAAT 19:00-da BAŞLANIR.
BİLETLƏR FİLMONİYANIN KASSASINDA SAAT 11:00-dən 19:00-dək SATILIR
UNVAN: "İSTİQLALIYYƏT" KÜÇƏSİ 10. ƏLAQƏ TELEFONU: 497 36 09
www.filarmoniya.az

"Qılınc kimi kəsən istedad"

Söhbət XX yüzilliyin musiqi mədəniyyətində ən görkəmli yerlərdən birini tutan bəstəkar, özünəxas musiqi estetikasının yaradıcısı kimi Azərbaycan klassik musiqisini ən mükəmməl tərzdə inkişaf etdirən sənət xadimi, SSRİ Xalq artisti, SSRİ Ali Sovetinin deputatı, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, AMEA-nin haqqı üzvü, bəstəkar, pedaqoq, Böyük Vətən müharibəsindən sonrakı dövr Azərbaycan mədəniyyətinin ən görkəmli nümayəndələrindən biri Qara Qarayev (5 fevral 1918 – 13 may 1982) növbəti doğum gününü M. Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında təşkil edilmiş mohtəşəm musiqi tədbiri, yaddaşlara həkk olunan musiqi hadisəsi ilə daha da əlamətdar edən konsertdən gədir. Zəla toplaşmış çoxsaylı dinləyicilərlə səhnədə səslənən musiqi, musiqiçilərin ifa tərz, ustad dirijor Rauf Abdullayev növbəti sənət zəfəri müvafiq düşüncü-bərkətmə aktı, musiqinin mükəmməlliyindən, ifanın virtuozluğundan doğan coşğun məmnunluq reaksiyası ilə tam bir hamahənglikdə idi. Bu, əsl doğum günü, gerçək musiqi bayramı, musiqi zövqünün bir daha cəlalanması prosesi idi.

Rauf Abdullayev, M. Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının dirijoru, Xalq artisti:

– Konsertin programını özüm tərtib etmişəm. İstədim ki, müəllim-tələbə ananası üzərində qurulsun. Bildiyiniz kimi, bu əsər Qara Qarayevin diplom işidir və səhv eləmirəmsə, diplom işinin müdafiəsində bu simfoniya bütünlüklə çalınmamışdı. Simfoniya Qarayev gələcəkdə bəstələyəcəyi "Yeddi gözəl", "Don Kixot", "Leyli və Məcnun", "İldırım yollarla" əsərlərinin sadaları ilə yanaşı, "Səadət kantatəsi"nin də notlarını eşitmək olur. Çox şadam ki, Qarayev digər əsərləri kimi bu simfoniya da repertuarına daxil oldu.

Qara Qarayev "ikinci simfoniya"sı bu bəstəkarın adətən nəzərdə tutduğu müəyyən bir ədəbi süjet əsasında səslənəndən fərqli olaraq heç bir məlum ədəbi əsər üzərində qurulmasa da, simfoniya təsvir olunan musiqi surətləri tamamilə aydın və aktuəldi. Simfoniya igidlik akkordları və zərif lirikanın hamahəngliyindən "yoğrulub", "Allegro", "Andante", "Allegro molto", "Passakalya", "Allegro vivace" hissələrindən ibarət olan simfoniya əvvəlcə ayrı-ayrı iki musiqi mövzusunun sonradan çoxçalarlılıq qazanması, faciəvi düşüncələrdən əbədi dəyərlərin zəfərində yüksəlməsi, fəlsəfi düşüncələrdə insanın özünü tanıması və nikbin qətiyyətə köklənməsi "tablo" sunu yaratdı.

Bu məqamda Qara Qarayev fenomeni barədə danışımaq mümkünsüzdü.

Müəllimi Dmitri Şostakoviç onun haqqında yazırdı:

"Mən o dərəcədə özündən müstəbəhl deyiləm ki, Qara Qarayev kimi böyük bəstəkardan söhbət açarkən "mənim şagirdim" ifadəsini işlədim. Qara Qarayev mənim ən çox sevdiyim bəstəkarlardan biridir. Onun musiqisinin uğur qazanmasının sirri isə milli ənənələri klassik irlsə, ən müasir musiqi formalarını parlaq, yalnız onun özünəməxsus tərzdə birləşdirməsidir. ... Qara Qarayev böyük cəsarətlə hətta ötkəmliklə öz yaradıcılıq palitrasını hər cəhətdən genişləndirməyə çalışır. Bəla çalışmanın mahiyyəti ənənəviyyətlə yaradıcılıq azadlığının çoxçalarlı, çoxsəviyyəli və üzvi şəkildə uzlaşdırılmasıdır. O, "xalqlıq" anlamı çarçivəsindən kənarə çıxmaqdan qorxmur, daha doğrusu, bu anlamı genişləndirməyə çalışır".

Bu soyad hələ ustad sənətkar sağ iken ölkəmizin hüduudlarından çox-çox uzaqlarda tanınır və ehtiram bəslənir, musiqidə yeni nəfəs olaraq yaradıcı mübahisələr, yeni təzahürlər doğuran maraqlı və nüfuzlu isim olaraq bəstəkarın simasında Azərbaycana dünyanın ən

mötəbər şəxsiyyətlərinin etrafını bəxş edirdi. Müasirləri onun zahiri portretini "qalın şüşəli eynayın arxasından süzülən çəvik, nüfuzədi-ci, sınaıyıcı, bir az istehzal, azca təəccüblənmiş və bütün bunlarla birlikdə işıqlı, isti baxışlı, hər kəsi tərk-silah edən geniş tabassümü-lü, ciddi, zahmlı sima, həmsöhbətini diqqətlə, maraqla, xeyrixah bir ehtirasla dinləmək bacarığında və bütün digər keyfiyyətlərindən müdriklik, qayğıkeşlik saçan asl ziyalı" kimi ifadələrlə səcayilən-dirirdilər. Bastəkər bütün çoxsaylı fəxr, rəsmi və qeyri-rəsmi ad və titullarını, mükafatlarını yaradıcılıq zirvəsinə aparan yolda yalnız "müşayiətedici elementlər" adlandırdı. Qara Qarayevin ziyası dəb-dəbəli ad və onları təsdiq edən maddi sübutlar sayəsində deyil, Cəfər Cəfərovun təbircinə desək, "qılnc kimi kəsən" istedadının gücündən qüvvət alaraq bu qədər parlaq və uzunömürlüdür. Bütün dahilər kimi Qarayev də yaradıcılığının ilkin dövründə dark olunmamış "divarı" ilə öz-üzə qalmışdı. İllər tələb olundu ki, Qara Qarayev musiqisinin xəlqiliyinin, ananələrə bağlılığının səthi-sitavəri formada deyil, mil-li musiqi obrazları ilə onun özünün musiqi təfəkkürünün meydana çıxmaq fenomenliyi əsl dəyərini qazansın. Bütün yaradıcılığı boyunca Qarayev başqaları ilə deyil, ilk növbədə özü ilə mübahisə edirdi: onun hər növbəti əsəri əvvəlkindən daha mürəkkəb, daha çoxşaxə-lidir. Hər dəfə yeniləşmək Qarayevin öz yoluna sadiqliyi demək idi. "Tsarskoye selo heykəlcisi" adlı kamera əsərinin ham da "Quasi una fantasia" kimi təqdim olunması buna daha bir sübut oldu.

Fərəc Qarayev:

Atamın yetmiş il öncə bastələdiyi "Tsarskoye selo heykəlcisi" əsəri üzərində işləmək son dərəcə maraqlı idi. İş prosesində mə-rənim qarşısında fortepiano pyesini eynilə müəllifin edəcəyi tarzda orkestra uyğunlaşdırmaq vəzifəsi dayanmamışdı. Əksinə, mən özümü bu musiqinin yaradıcısı kimi hiss etmək və orkestra da öz bastəm kimi uyğunlaşdırmaq istəyirdim. Ona görə də 1937-ci ildə bastələnmis "Tsarskoye selo heykəlcisi" adını 2007-ci ildə "Quasi una fantasia" adıyla əvəzləmək kimi sərbəstlik etməkdən çəkinmədim. Beləliklə, əsar iki müəllifin – mənim və atamın təq-dimatında ikinci həyat qazandı".

Dahinin ustasının əsəri və 19 yaşlı skripkaçı

Elvin Hoca Qaniyev:

– Çox qürurluyam ki, bu konsertin solisti olmaq şərəfinə layiq görülmüşəm. Mənə bu şərəfa layiq gördüklərinə görə mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayeva və maestro Rauf Abdullayeva sonsuz minnətdarlığımı bildirirəm. Qabala festivalında çıxış edəndə Əbülfəs müəllim belə bir konsertin nəzərdə tutulduğunu və mənim burda iştirakımın məqsəduyğun olduğunu bildirmiş-di, Rauf müəllim isə bu ideyanı məmnunluqla qarşılamışdı. Belə bir seçimin mənim üzərimdə dayanmasını heç bir məmnunluqla müqayisə etmək olmaz. Mən, ümumiyyətlə, hər dəfə Azərbaycanda çıxış etmək imkanı qazananda böyük şərəf, məsuliyyət və sevinc hissləri keçirirəm – doğma səhnə və babam Sarver Qaniyevin adı, respublikanın dəstəyi bu hissləri daha da artırır və mənə qol-qanad verir, çünki insan başqa ölkələrdə nə qədər uğur qazansa da, öz ölkəsində gördüyü təqdirəci münasibətdən üstün heç nə ola bilməz. Qara Qarayev isə ballıdı ki, nəinki Azərbaycandan, ümumiyyətlə, bütün keçmiş SSRİ məkanı üçün önəmli şəxsiyyətlərdən biridir. Onun adı, ölməz musiqisi bu gün də Azərbaycandan bir coğrafi məkan, tarixi ölkə, sivil respublika olduğunu bütün dünyaya tanıtmışdır. Bu tələyüklü işdə mənim də kiçik əməyim olduğuna görə sevincimin həddi-hüdudu yoxdur. Mən hələ ki daha çox müsabiqələrdə çıxış edirəm. Bu halda reper-tuarın əsas hissəsini seçmək hüququ ifaçının özündə deyil. Ona görə, təəssüf ki, Qara Qarayev yaradıcılığına tez-tez müraciət etmək imkanında deyiləm. Amma çalışıram ki, ixtiyarımın özümə olduğu fərsətlərdən məqsədyönlü şəkildə yararlanıb musiqimizin bu təkrarsız sahifəsinin təbliğinə öz töhfəmi verim.

Budafəki konsertdə ifa etdiyim Şostakoviçin bu əsərini artıq dördüncü dəfədi böyük səhnədən təqdim edirəm. Daha öncə Türkiyədə baş tutan konsertlərimdə ifa etmişəm, çox yaxşı qarşıla-

nıb. Bu, çox ağır, fərqli effekti olan, gözəl, duyğusal bir əsərdir. İfaçı bu əsəri çalanda fikrə dalır, ona görə hazırlıqlı dinləyici də düşüncələrə qarq olur. Bu mənada auditoriyanı belə bir halda gətirmək musiqiçidən əlavə, ayrı bir sənə, yaşama tələb edir.

Fərəc Qarayev:

– Qara Qarayevin böyük hörmət bəslədiyi müəllimi, usta-pedaqoq Dmitri Şostakoviçin "Violin və simfonik orkestr üçün 1 №-li konsert"inin musiqi axtarışını başa çatdırması çox uyarlı bir final idi. Gənc skripkaçı Elvin Hoca Qaniyev tərəfindən bacarıqla ifa olunan bu əsər çox yaxşı düşünülmüş proqramın layiqli sonluğu, tamam-layici akkord oldu. Konsertin dirijoru maestro Rauf Abdullayeva dərin təşəkkürlər!

Klavirin eskizindən ballı olduğu kimi, D.Şostakoviç bu əsəri üzərində işə 1947-ci il iyulun 21-də başlayıb. Partitura 1948-ci il martın 24-də tamamlandı. Elə həmin il də bastəkər əsərinin uzun illərin dostluq və yaradıcı əməkdaşlıq münasibətində olduğu David Oystrox təqdim edib. "1 №-li konsert" "Nokturn", "Skertso", "Pas-sakalya" və "Burleska" hissələrindən ibarətdir.

Fərəc Bədəlbəyli, Bakı Musiqi Akademiyasının rektoru, Xəq artisti:

– Elvin Qaniyev sözün tam məna-sında böyük istədəda malik ifaçıdır. Təqdirəlayiq hal odur ki, o, musiqiçi-yə xas olan ciddi münasibəti ilə seçilir və təbii ki, onun hər çıxışı diqqətə cəlb edir. Gənc ifaçının Şostakoviçin "Violin və simfonik orkestr üçün 1 №-li konsert"inə müraciət etməsinə cəsarətli addım və özünəmənim ifadəsi kimi qəbul etmək lazımdır. Söhbət çox mürəkkəb əsərdən gedir ki, onu bastəkərin simfonizmini ifadə edən əsərlər sırasına aid edirlər. Bu baxımdan Elvin Qaniyevin artan ifaçılıq imkanları mə-ni bir ifaçı kimi çox sevinirdir.

Konsertin finalının layiqli səviyyədə baş tutmasında öz töhfəsi olan Elvin Qaniyevin istədədi və bacarığı haqqında əminliklə deyə bilərəm ki, o, bəy-nəlxəq səviyyəli skripkaçıdır".

...onun əzəri əllərinin dəst-xətti...

Yaradıcılıq axtarışlarını çox zaman milli melodiya əsasları ilə müasir bastəkərlik texnikasının uzlaşması kimi rahat

sməxə siğışdirməyə çalışırlar. Lakin Qarayev kimi dühaların sonsuz musiqi duyumundan ötrü bu ikibölmüli yanaşma vahidi harmonik sintez yox, əziyyətlili təzəd məqamı idi və o bu vəzifənin öhdəsindən layəqətlə gələ bildi.

Döğrudən də, onun, məsələn, 1965-ci ildə yazdığı "Üçüncü simfo-niya" bu yaradıcılıq üslubuna parlaq sübutdur. Simfoniyanın ikinci hissə-sində aşiq musiqisinin sədaları çox aydın eşidilir. Göründüyü kimi, bastəkərin özünün fikirlərindən və onun yaradıcılığına belə olanların xatirə-lərindən, əsərlərinin təhlilindən mə-lum olur ki, Qarayevin özü bu maqa-mı qətiyyənlə qəbətənməmiş, hətta fikir

də verməmişdi. Yalnız başqaları belə bir uyğunluq qeyd edəndən sonra növbəti dəfə təsadüfün zərurətindən döğməsinin fərqi nə var-mışdı. Qarayev musiqi mədəniyyətinə bəxş olunmuşdu ki, an çağdaş dünya bastəkərlik vasitələrini əxz etsin. Milli musiqi tələblərinin onun bastələrində özəlri yeni, bu vaxta qədər görülməyən tərəflərdən göstərmələri isə, sadəcə, ruhu Əbşərov tərəpənin təkrarsız gözəl-liklərinə bağlı olan insanın musiqi nəfəsini eşidimliyidir. ♦

Samira Behbudqızı

